

Ad illustrissimū principē Philippū archiducem
Austriacae ducē Burgundię etcetera. de triūphali
p̄fectione Hispanię; deq; sc̄elici eiusdem in pa-
triam reditu gratulatorius panegyricus; in quo
obiter nō pauca de laudibus ipsius ac maiorum
eius. Conscriptus accidē principi exhibitus a De-
syderio Erasmo Roterodamo canonico ordinis
diuī Aurelij Augustini;

IL. PRIN. PHILIPPO REDVCI
HOMEROCENTON.

Χαίρει φιλιππε πάτρας γλυκερὴν φῶσ ὀρχαμελῶν
ἠφιλέσει νοσησοεελαδομενοισι μαλιμειν
C̄ωσ τησ τε μεγασ θεοει δεσνηγαγην αυτοι
Ουδε τεκαί μαλα χαίρεσθει δε τοι ολβια διοειν
Και πασι νωσι δων και τοι με τοσι σεσ γενωηται
Αλκιμοσ εσσαι και σου κλησ ουκ απολειται

Τελος,

[Antwerpen: Dirk Martens, 1504], in-quarto.
Papier, 44 p., ca. 195 x 140 mm.
Herkomst: Charles van Hulthem (1764-1832).

Brussel, KBR, Kostbare Werken, Inc. A 1500

Titelblad van de Panegyricus
van Erasmus van Rotterdam.

Brussel, KBR, Kostbare Werken, Inc. A 1500.

Toen Filips de Schone weer thuiskwam na zijn eerste reis naar Spanje, organiseerden de Staten van Brabant op Driekoningendag van het jaar 1504 een plechtige ceremonie tijdens dewelke Erasmus van Rotterdam de welkomstrede voor de vorst uitsprak. Erasmus had zijn rede voor Filips de Schone in de vorm van een lofdicht geschreven, wat hem de gelegenheid bood lange uitweidingen te maken over de deugden die een christelijke vorst volgens hem moest bezitten. Daarmee volgde Erasmus de literaire traditie van de middeleeuwse 'vorstenspiegels'. Overigens ontkennde hij dat hij ermee had ingestemd de lofredre te

houden om door vleierij in de gunst te komen bij de vorst. Integendeel, volgens Erasmus had zijn tekst tot doel aan Filips de Schone een portret van de ideale vorst voor te houden dat de aartshertog kon gebruiken om zijn eigen gedrag uit te stippelen. Volgens Erasmus was Filips de Schone bijzonder ontroerd door deze toespraak en kende hij aan de humanist, bij wijze van beloning, een geldsom toe van 10 ponden van veertig groten. Van de tekst verscheen een herwerkte en aanzienlijk uitgebreide versie bij Dirk Martens in Antwerpen, waarschijnlijk in februari 1504. Hoewel deze rede zijn verschijning op het

internationale politieke toneel bekrachtigde, was de Nederlandse humanist niet heel gelukkig met deze opdracht, die zoals hij zelf beweerde bijzonder veeleisend was. Eigenlijk had de directe omgeving van de aartshertog het initiatief voor deze *Panegyricus* genomen. Naar alle waarschijnlijkheid zou Nicolas Ruter, een vertrouwd raadsheer van Filips de Schone (cat. nr. 30), aan Jean Desmarez, een hoogleraar aan de universiteit van Leuven, hebben gevraagd Erasmus ertoe over te halen deze *Panegyricus* te schrijven. Blijkbaar heeft Desmarez al zijn overredingskracht moeten aanwenden. De humanist verkondigde immers herhaaldelijk dat hij zonder de druk van de Leuvense docent zijn werk nooit had kunnen voltooien.

De brief met het nawoord van de *Panegyricus*, gericht aan Jean Desmarez, is bijzonder waardevol, niet alleen omdat hij ons iets meer leert over de nauwe betrekkingen tussen Erasmus en zijn collega in Leuven, maar ook over de relatie tussen een auteur en zijn drukker. De brief werd inder-

daad geschreven in het atelier van Dirk Martens, waar Erasmus er de laatste verbeteringen aan de drukproeven van zijn tekst aanbracht. We lezen dat de humanist een eerste versie liet circuleren bij de mensen die hem nabij stonden om 'van links en rechts te weten niet zozeer of hij de goedkeuring van zoveel mogelijk personen had [...], maar welke passages aan kritiek onderhevig waren'. Zo ontdekken we dat Erasmus zich nogal wat zorgen maakte over de kritiek waartoe zijn werk aanleiding zou kunnen geven. Deze bezorgdheid is kenmerkend voor zijn hele schrijverscarrière. De *Panegyricus* werd diverse keren opnieuw uitgegeven. De eerste heruitgave, die in 1515 ook al bij Dirk Martens verscheen, kreeg een plaats onder een van de beroemdste teksten van Erasmus, de *Institutio principis christiani*, die hij schreef voor de zoon van Filips de Schone, de latere Keizer Karel. Dit samenvoegen hoeft ons niet te verbazen, aangezien de *Institutio* dezelfde thema's ontwikkelt als de *Panegyricus*.

Renaud Adam

BIBLIOGRAFIE

- V. DE CAPRARIIS, 'Il *Panegyricus* di Erasmo a Filippo di Borgogna', in *Rivista storica italiana*, dl. 65, 1955, p. 199-221 • J.-M. CAUCHIES, *Philippe le Beau. Le dernier duc de Bourgogne (Burgundica, 6)*, Turnhout, 2003, p. 241-243 • J. MEYER, *L'éducation des princes en Europe du XVIe au XIXe siècles*, Paris, 2004, p. 77-120 • W. NIJHOFF & M.E. KRONENBERG, *Nederlandsche bibliographie van 1500 tot 1540*, Den Haag, 1923, dl. 1, p. 304-305, nr. 837 • J.D. TRACY, *The Politics of Erasmus. A pacifist intellectual and his political milieu*, Toronto, 1978, p. 11-22 • F. VAN DER HAEGHEN, *Bibliotheca Belgica. Bibliographie générale des Pays-Bas*, 2e ed., Brussel, 1979, p. 844-847, E 1253.